

Kultūra ir Gerovės valstybė

Arvydas Guogis¹, Kęstutis K. Urba²

¹ Mykolo Romerio universitetas, Ateities g. 20, 08303 Vilnius, arvydasg@mruni.eu

² Mykolo Romerio universitetas, Ateities g. 20, 08303 Vilnius, urbascience@gmail.com

Anotacija. Socialinis ugdymas ir saviugda yra neįmanomi be atitinkamo kultūrinio proceso. Šiuo metu Lietuvos kultūros politika yra reguliuojama dviem teisės aktais: „Lietuvos valstybės strategija 2050“ ir „Lietuvos kultūros politikos pagrindų“ įstatymu, o formuojama ir visuomenės iniciatyvomis. Deja, šie abu svarbūs dokumentai nestokoja spragų, o strategija pasižymi kultūros sampratos vartosenos daugiaprasmiškumu ir chaotiškumu. Lietuvoje tebėra gajus siauras, tačiau atgyvenęs kultūros prilyginimas menams ir paveldui. Tai atspindi tradiciją, kilusią iš aristokratijos poreikių. Jos vietą turėtų užimti pažangios kultūros, nukreiptos į bendros gerovės, teisingumo, saugumo, laisvių ir tam reikalingos tvarkos didinimą visuomenėje samprata.

Esminiai žodžiai: *kultūra, strategija, įstatymas, gerovė, tapatumas.*

Įvadas

Gerovės valstybės mokslinė teorija, kurios užuomazgų galima aptikti dar XVIII–XIX a. filosofų darbuose ir politikų praktikose, susiformavo per pastarąjį pusšimtį metų. Jos esmė – visų socialinis apgintumas ir atsparumas kriziniam išbandymams. Šią teoriją ne pirmą dešimtmetį gvildename ir plėtojame ją perteikdami studentijai, visuomenės veikėjams ir džiaugiamės, kad ji jau rado nemenką atspindį ir Lietuvos politinėje kultūroje: beveik milijonas rinkėjų Prezidento rinkimuose du kartus balsavo ir už jiems patrauklų Gerovės valstybės šūkį, retsykais viešojoje erdvėje pasirodo diskusijų šia tema.

Filosofinė kultūros kategorija yra neatsiejama nuo gerovės, nes būtent, pažangioji kultūra yra siejama su didžiųjų mąstytojų aptiktais ir įvardytais visų visuomenių pagrindiniais tikslais: gerove, teisingumu, saugumu, laisvėmis bei tam reikalinga tvarka, kuri leistų išsaugoti ir savo kultūrinį-socialinį plačiausia prasme tapatumą per kalbos, šeimos, ugdymo ir papročių bei valstybingumo puoselėjimą. Modernus

gerovės valstybės modelis yra orientuojamas į minimų tikslų siekius, kuriant materialinį-socialinį visuomenės narių būties pagrindą, kuris leistų skleisti ir turtėti dvasiniam gyvenimui. Šis gi grįžtamuojų ryšiu stiprina bendros gerovės auginimą. Taigi kultūrinis gyvenimas, tarpstantis visuomenės dvasingume, dabartyje nuolat gaudamas finansinių dividendų ir injekcijų, pats kuria prielaidas dargi ir visuomenės materialiosios pažangos spartėjimui. Tokia yra teorinė paradigma.

Kaip yra su nūdienos realijomis? Pastaruoju metu Lietuvos politinėje terpėje buvo apriboti ar tebesvarstomi du itin svarbiais turėję ar turintys tapti dokumentai: „Lietuvos valstybės strategija 2050“ ir „Lietuvos kultūros politikos pagrindų“ įstatymo projektas, beje, vartalojamas jau septintus metus. Deja, šios strategijos kūrėjai esminėmis tepasirinko tik dvi klasikines šimtmečius skaičiuojančias politines dimensijas: iš Apšvietos amžiaus – švietimo, jiems atrodančio visagaliu, panacėją ir britiškojo parlamentarizmo šaknų demokratiją su jų nešama perspektyvine klestinčios Lietuvos – „Šiaurinės žvaigždės“ – etikete arba kaip dabar neretai sakoma „brendu“. Gi moderni Gerovės valstybės teorija – galima trečioji būtina dimensija – iš esmės liko strategijoje ignoruota, o tai yra elementarus piliečių valios nepaisymas demokratine save vadinančioje Lietuvos valstybėje. Belieka padaryti prielaidą, kad taip nutiko dėl žinomų nesveikų įtampų tarp Prezidentūros ir Vyriausybės su Seimu.

Strategijoje „Lietuva 2050“ (toliau – LT 2050), deja, ignoruojamas vienas svarbiausių šiuolaikinės visuomenės tikslų – pažangios, aukštos kokybės Gerovės valstybės, ar net Gerovės valstybių sąjungos sukūrimas, remiantis modernia mokslinė koncepcija, kuri yra nesvetima visoms pagrindinėms politinėms ideologijoms ir prisideda prie pažangios kultūros formavimosi tiek objektyviu, tiek ir subjektyviu atžvilgiu (Aidukaitė, Bogdanova ir Guogis, 2012). Iš tikrųjų, įsibėgėjant XXI a., neoliberali politinė, socialinė ir ekonominė kultūra bei ją atitinkantys sprendimai tampa vis labiau kvestionuojami – grįžtama prie Gerovės valstybės idėjos ir jos taikymo naujomis, dabar jau kur kas rimtesnių pasaulinių krizių sąlygomis – žurnalas „Nature“ 2023 m. rugsėjo mėnesį paskelbė, kad dėl lėšų stygiaus žymia dalimi žlugo 17-a Jungtinių Tautų tikslų 2030 (Editorial, Nature, 2023). Todėl dalis pačių turtingiausių pasaulio milijardierių ir milijonierių, matydami migracijos bei masių sukilimo pavojų, pasak „La Monde“, suformulavo memorandumus Davoso ekonomikos forumui bei G-20 valstybių vadovams apdėti juos pačius didesniais progresiniais mokesčiais (Michel, 2023). Tai kuria itin svarbias finansines ir materialines prielaidas pažangios kultūros radimuisi ir Lietuvos, ir viso pasaulio mastu. Šis faktas patvirtina taiklų pastebėjimą, kad „vėlyvajame vartotojiškame, kultūriniame (arba postmoderniajame) kapitalizme ribos tarp ekonomikos ir kultūros vis labiau trynėsi ar netgi išnyko“ (Trilupaitytė, 2015).

Strategijos kūrėjams esminiu atsparos tašku parinkus valstybei švietėjiškąją misiją, suprantama, teko pasikinkyti ir kultūros „arkliuką“. Jiems derėjo pirmiausia atsižvelgti, kad seniausias ir plačiausias kultūros apibrėžimas, siekiantis antikos laikus, ją tapatina su žmonių veiklos visuma greta to, ką sukūrė gamta – natūra. Siauras kultūros

prilyginimas menams ir paveldui atspindi tradiciją, kilusią iš aristokratijos poreikių. Kultūros kaip struktūrizuoto fenomeno, apimančio ne tik menus, bet ir politiką bei kitas svarbias visuomenės veiklas, paradigma eina nuo XVIII a. filosofijos lauko, pradedant J. G. Herderiu. Socialinė-antropologinė kultūros samprata bendrąja prasme, siekianti XIX a. pab., išreiškia žinių, tikėjimo, meno, moralės, teisės ir papročių kompleksą, o dabartiniame postmodernistiniame neoliberalizmo kultūros etape, susiformavus masinei kultūrai, jai būdingas industrinis reklaminis suprekinimas ir suišteklėjimas, turintis negatyvių aspektų.

Kultūros daugiakompleksiškumas

Yra žinoma apie pusantro šimto skirtingų kultūros sampratos traktuočių ir šis daugiaprasmiškumas kelia daug problemų pačiuose įvairiausiuose disputuose ir naratyvuose, todėl būtina aiškiai apibrėžti, kuria prasme ji traktuojama tarp siauriausios jos sampratos ir plačiausios. Išskirtinė reikšmė tenka pažangiai kultūrai, t. y. tokiai, kurios tikslas – penketas didžiųjų mąstytojų konstatuotų visų visuomenių tikslų: gerovė (Smith, Keynes, Frydman), teisingumas (Rousseau, Marx), laisvės (Mill, Hayek) ir tam reikalingi saugumas ir tvarka (Plato, Hobbes). Pastebėkime, kad gerovės valstybės samprata subjektyvesne prasme, kaip ir objektyviaja, neišvengiamai turi apimti visas šias kategorijas, nes kas per asmens gerovė, jei jis nemato aplinkoje teisingumo, jei nesijaučia saugus, jei neturi laisvių reikšti savo nuomonę, kurti verslą, keliauti tyrančio chaoso aplinkoje.

Neatsižvelgiant į tai, kad žymūs kultūrologai M. Weberis ir M. Kleinas, sekdami herderiška tradicija yra pabrėžę būtinumą konkrečiose politikose pereiti nuo klasikinės kultūros sampratos, kuri tapatina ją vien su menų raiška ir sklaida, etika, paveldu bei sakralika, prie daug platesnio kultūros prasių lauko, tačiau strategijoje LT 2050 tai lieka „išplauta“, nes nėra reikiamai įvardyta. Naujoji kultūros politika privalėtų apimti visą kompleksą sričių: darbo ir poilsio, verslo, teisinę, politinę, valdymo, žiniasklaidos, mokslo, ugdymo, šeimos, elgesio, jaunimo, „underground“, kalbos, kūno, ekologinę ir pagaliau meninę, sakralinę, paveldo bei kitas kultūras. Strategijai stinga esminių biurokratijos ir politikų terpėse strigdomų strateginių projektų: „Nacionalinio rizikų pranešimo“, „Metų kultūros knygos“, kuri apimtų išvardytas sferas akademinio požiūriu (Urba, 2014), mokymuisi visą gyvenimą skirto e. universiteto „Visa Lietuva“. Pastebėkime, kad projekto anoniminiams autoriams nesusiderinus, kurią kultūros sąvoką atskiruose LT 2050 dalyse ir kontekstuose naudoja, kyla neišvengiama painiava, miglotumas, iš kurių tiesiogiai išplaukia strategijos efektyvumo menkėjimas.

Žodžio „kultūra“ šaknis strategijos tekste minėta bene dažniausiai – 96 kartus. Tai atspindi anksčiau minėtą švietėjišką strategijos autorių nusiteikimą. Čia ironizuojant dera prisiminti rytų patarlę – kiek bekartotumei žodį „chalva“, nuo to burnoje saldžiau nepasidarys. Žodžio kultūra vartoseną tiesiog eklektiškiausiai žaižaruoja įvairiausiomis

savo prasmėmis bei kontekstais, tačiau su tokiu tam tikra dalimi ir sveiku kultūros sureikšminimu absoliučiai disonuoja tarp kontrolės rodiklių užvardintos dalies „Vizijos pamatas: kultūra – mūsų tapatybės pagrindas“ esantys du rodikliai: 28.1 *Visuomenės dalis, kuri labai didžiuojasi savo šalies pilietybe* ir 28.2 *Tapatinimasis su Lietuva: gyvenotojų, kurie jaučiasi artimai susiję su Lietuva, dalis* (proc.). Atleiskite už pragmatiškumą, geriau jau būtų strategijos kontroliniu rodikliu pasirinkta Nacionalinio biudžeto procentinės dalies, skiriamos menams ir paveldui, augimas, nekalbant apie suignoruotus socialinės nelygybės bei dekomodifikacijos koeficientus.

Tik pasidžiaugti galima kažkaip matuoti planuojamu „14. Kasdienio kūrybingumo“ rodikliu, tačiau, kodėl jis ne KULTŪROS skirsnyje? Iš karto pastebėjime, kad kultūros, kūrybos susiejimas su abstrakčiu bendroju gėriu (LT 2050, p. 14), o ne su aptartais itin konkrečiais gerovės valstybės rodikliais, labiau tinka pamokslavimui, ne efektyvios politinio veikimo krypties planavimui.

Taigi, pirma projekto tobulinimo kryptis būtų aiškios kultūros apibrėžties PAŽANGIOS KULTŪROS konceptu sureikšmintas pateikimas, juolab egzistuoja periodiškai besirenkanti Lietuvos pažangos taryba, kuriai būtina pateikinti ir aktualių konkrečių kultūrologinių receptų. Beje, projektuojant LT 2050 tekstą, kultūros sampratos apibrėžtis buvo pateikta absoliučiai nepraktiškame, nuo ES biurokratijos nusirašytame labiau jau mokslo foliantams tinkančiame pavidale: „<...> jungianti simbolių ir prasmų, kuriomis mes mąstome, visuma, apibrėžianti asmens santykį su pačiu savimi, kitais ir pasauliu, atspindinti vertybines nuostatas, įsitikinimus, gyvenimo praktikas“, tačiau vėliau ji buvo šiek tiek supaprastinta trumpinant. Kur jau čia dažnam besibodinčiam filosofija politikui ar kultūrinės terpės siaura prasme dalyviui susidaryti veikimo planą, kreipiantį visuomenę nuo pažangių simbolių ir prasmų iki veiksmingų gyvenimo praktikų. Neatsižvelgiant į tai, kokia tokia talpi kultūros apibrėžtis savo esme tapati pačiai bendriausiai kultūrai, tačiau palikus strategijos tekste ir rodikliuose neišryškintą pažangios kultūros kryptį, kaip antipodą filosofo V. Rubavičiaus terminologija – suprekinčioms ir suišteklintoms bei kitokioms „antikultūroms“, neišvengiamai nuslystama į aukštą abstraktumą. Šia prasme LT 2050 tekstas, nepaisant keleto išimčių, tampa nepageidautinai sterilus ir naiviai optimistiškas. Beje, tai atitinka populistinės politikos – „opiūmo“ naivesniems rinkėjams – poreikius.

Meninė pasaulio įvairovė savais pozityviais ir negatyviais bjaurasties ar šokiruojančiais estetizmais yra ir tyrinėjamas, ir diskutuojamas, IT laikais patiriantis niveliuojančią globalizaciją, objektas, bet strategijos kūrėjams šis aspektas neegzistuoja. Pasaulio eizėjimo, karinių konfliktų laikais vadinamos minkštosios galios, veikiančios ir per tam tikras kultūrinės įtakas, įgyja nemenką svarbą, vyksta taikingųjų ir karingųjų stovyklų konfrontacijos, netgi meno kūrėjų terpėse, tad strategijos kūrėjams tekste, o ne vien tarp rodiklių, neabejotinai derėjo išryškinti ir šį aspektą jau vien dėl baltų kalbų, neatsiejamų nuo folklorinio paveldo, studijų daugelyje pasaulio universitetų indoeuropeistikos katedrose.

Pagvildenkime bent keletą svarbiausiųjų kultūros kontekstų nuosekliau.

Pirmasis, turintis užduoti toną, vėliausiai prie strategijos prilipdyto įvadinio žodžio kultūros paminėjimas yra suvokiamai skaidrus: „orientuotos politinės kultūros vystymuisi“ (LT 2050, p. 3). Trečiasis kultūros paminėjimas jau užduoda mįslę: „švietimas <...> persmelkiantis <...> kultūrą ir tradiciją“ (LT 2050, p. 5), nes tampa neaiškus, pavyzdžiui, kultūros ir paveldo santykis. Visą painiavą vainikuoja lozunginis II skyriaus skirsnio pavadinimas „Vizijos pamatas – kultūra“ (LT 2050, p. 18) greta schemeje esančio pamatinio „Kultūra – mūsų tapatybės pagrindas“. Kyla natūralus klausimas: kur gi tada dėti esamą vartotojišką kultūrą, kurios bent jau dalį produktų nederėtų eksportuoti? Tokios maišalynės privalumas yra vienintelis: verčia nuolat mąstyti, ką tuo norėta pasakyti, tačiau daugiaprasmiškumas bei alogizmai ir disonansai negali būti strateginio valstybės dokumento šerdyje ir jo pamate, kadangi strategija yra dar ir neeilinis teisės aktas.

Šiokio tokio aiškumo pagaliau, kad ir skęstanti tarp įvairių prasmų, įneša 18-ame puslapyje pateikta kultūros samprata: „Kultūra yra valstybės, kaip politinio darinio, išlikimo ir gyvybingumo pagrindinė sąlyga. Tai mus kaip bendruomenę jungianti paveldėta, mūsų kuriama ir permąstoma simbolių ir prasmų visuma, apibrėžianti asmens santykį su pačiu savimi, kitais ir pasauliu“ (LT 2050, p. 18).

Nuo to ir reikėjo pradėti strategijos tekstą, dar ir akcentuojant, deja, taip ir neišvardytą pažangią kultūrą, kaip esminį progreso instrumentą ir variklį, nes viską – kultūrą iki šiol sukurdavo tik žmonės, kai gamta kuria natūrą!

Tezė, deklaravusi sąlygas žmonėms „dalyvauti šalies kultūriniam, ekonominiame ir socialiniame gyvenime“ (LT 2050, p. 16), tik pabrėžia strategijos kūrėjų nesuvokimą, kad ir ekonominis, ir socialinis gyvenimas turi savo kultūras su pozityvia ir negatyvia jų pusėmis, juolab sekant strategijoje pateiktu kultūros apibrėžimu tuoj pat būtų galima vardyti visą seką ekonominio-socialinio gyvenimo kultūros simbolių ir prasmų.

Ne mažesnis rebusas kyla ir susipažinus su dviem dešimtėmis tapatybės kontekstų: ji įvardyta kaip politinė, rasinė, lietuviškoji, savo, mūsų, asmens, visuomenės, skirtinga ir pagaliau kultūrinė tapatybė greta nacionalinio tapatumo. Pastarasis gali būti suvokiamas paprasčiausiu savęs identifikavimo lietuviu nuostata ar bent jau Lietuvos gyventojų, kurio skiriamasis bruožas – nuolatinė lietuvių kalbos kaip pagrindinės vartosenos ir esamų papročių laikymasis. Turbūt ne vienas užklaustas apie kultūrinę Lietuvos tapatybę pirmiausia atsakytų, kad tai yra šiaudinės skrybėlės ir nuostabūs rankdarbiai, suverti iš šiaudų į įstabiausias konstrukcijas „sodai“ ir gintariniai karoliai ant tautinių drabužių, išryškėjantys Dainų šventėse; gurmanams – tai cepelinai, tautiniai „bankuchenai“ – šakočiai ir rūkytas skilandis; „kritikuotojams, sekantiems filosofu A. Šliogeriu“, rašiusiu opozicinei „Respublikai“ – alaus ir krepšinio vergai; švietėjams – anksčiau gan stipriai išsimokslinusi visuomenė su ramboku, kantriu nacionaliniu charakteriu, kuriam svarbiausia „mano namai – mano tvirtovė“ pasauliniame hedonizmo trende. Problema kyla iš to, kad pasirinkus anksčiau minėtą kultūros apibrėžimą

simbolių-prasmių sureikšminimo pagrindu tektų juos surištus kalba vardyti, kad ir pradedant dabartinės bei buvusios laikinosios sostinės architektūrine, Gedimino stulpų, Žalgirio mūšio ar specifinės ornamentikos simbolika, sutartinių melodikos savitumu ar poetinės, panteistiškos jausenos dar būdingos vyresnei kartai akcentavimu. Tačiau tokiu atveju kultūrinę Lietuvos tapatybę strategijos formuojamos kultūros politikos srityje nusako vien jos konservatyvus siaurumas, nesugebant transformuoti ją į gero-kai platesnius pažangios kultūros aprėpiamus ir siektinus konstruktyvumo laukus. Biečia pastebėti, kad pats tapatumo kaišiojimas per dvi dešimtis kartų strategijos tekste greičiausia išreiškia autorių nuolatinį gilų susirūpinimą lietuvybės ir tuo pačiu, tirpstančios akyse, tautos likimu, tačiau be konkrečių išiečių iš situacijos, tai belieka apgailėtiniu aimanavimu akivaizdžiam pasimetime.

Keistą strategijos kūrėjų ribotumą rodanti aplinkybė glūdi ir tame, kad du kartus minint karaliaus Mindaugo valdytą XIII a. Lietuvą, visai užmiršti baltiškios tapatybės istoriniai paliudijimai, einantys nuo Tacito, kuris pabrėžė geresnį laukų įdirbimą nei pas inertiškus germanus, nuo Adomo Brėmeniečio (apie XI a.), rašiusio apie nepaprastą humaniškumą, pasireiškusį jūroje audrų ar piratų užpultųjų gelbėjimu, ar Milkaus žodyną pratarmėmis papuošę pasaulinio garso, beje, lietuviškų kilmės šaknų turintis Karaliaučius universiteto filosofas I. Kantas bei Pilkalnio bažnyčios mokytojas, kantorius C. F. Heilsbergas, kurie aukštino lietuvius ir dėl jų nuoširdumo, ir lygybės pojūčio bei orumo, ir dėl svetingumo, draugiškumo, darbštumo, prisirišimo prie kalbos, papročių, dainavimo pomėgio (Vyšniauskaitė, 1994, p. 111), kuris dar išlikęs etniniuose Lietuvos regionuose žemaitišku atkaklumu, aukštaitišku lyrizmu, dzūkišku geranoriškumu ir suvalkietišku darbštumu. Sparčiai kintančiame ir besiniveliuojančiame dabarties globaliame pasaulyje dera nuolat priminti tautiečiams, kas slypi už Lietuvos himno žodžių: „Iš praeities tavo sūnūs te stiprybę semia“, kadangi vertingiausios, turinčios gilias istorines šaknis nacionalinio charakterio savybės yra būtinos pačioje strategijos pradžioje deklaruotai brandžios demokratijos valstybės su stipria demokratine politine kultūra (LT 2050, p. 15) siekiui.

Atskiro platesnio aptarimo reikalautų strategijos nuostata „Žalioji perėjimas <...> reiškia ir socialinę, kultūrinę transformaciją – vartotojiškos kultūros ir įpročių atsisakymą“. Ekologinė mąstysena ir problematika, tvirtai įaugusi į ES politiką, neišvengiamai figūruoja ir gamtos tausojime, tačiau gūdoka Lietuvos realybė: intensyviausios stambiausios žemės ūkio šakos – grūdininkystė, kuri nustelbė kitas, naudojama intensyviausia, aukštą darbo našumą užtikrinanti chemizacija liudija priešingą realybę: derlingoje vidurio Lietuvos juostoje tiek dirva, tiek ir upių bei šulinių vanduo yra tiesiog persmelktas onkologinių susirgimų riziką didinančiais nitratais bei nitritais, dirvoje nemažai kitų kancerogeninių medžiagų, tad nenuostabu, kad ten dažniau sergama vėžiu, o ir Lietuvos mirtingumo nuo piktybinių ligų statistika ES atrodo prastai.

Strategijoje, suprantama, visuotinio kaimo bibliotekų uždarinėjimo metu skiriamas reikiamas dėmesys ir piliečių artinimui prie kultūrinės infrastruktūros teikiamų

vertybių, pusšimtį kartų postringaujama apie bendruomenių vaidmenį, tačiau joje nėra brėžtas naujos kultūrinės politikos, aprėpiančios ją pačia plačiausia – visaapimančios pažangos, naujos kokybės visuotinumą prasme – lūžis. Deja, Kultūros politikos įstatymo projektas ne tik stokoja apibrėžimo: **Kultūros politika – viešųjų reikalų kultūros sferoje tvarkymas, kuriuo siekiama naujų verčių ir visapusės pažangos kūrimo**, bet ir eliminuoja NVO bei meno kūrėjus iš Lietuvos kultūros politikos formavimo.

Išvados

1. Valstybės strategijos „Lietuva 2050“ autoriai, deklaruodami tikslą pažangos valstybėje siekti pamatinės kultūros idėjas, neįvaldė vientiso ir kryptingo kultūros sampratos pateikimo bei nepanaudojo modernios mokslinės Gerovės valstybės koncepcijos, nors tai prieštarauja daugumos Lietuvos rinkėjų 2019 ir 2024 m. palaikytai dalies mokslininkų ir prezidentinės valdžios remtai idėjai.
2. Svarbių socialinių rodiklių – socialinės nelygybės indekso (GINI) ar dekomodifikacijos indekso – nebuvimas strategijoje liudija apie socialiai kryptingos ir artikuliotos socialiai orientuotos politinės kultūros atsiskykimą „Lietuva 2050“ teisės akte dėl neoliberalios ideologijos.
3. Naujoji, pažangi kultūros politika, siekiant aukštos gerovės valstybės tikslo ir sekant plataus kultūros traktavimo tradicija, privalėtų apimti visą kompleksą sričių: darbo ir poilsio, verslo, teisinę, politinę, valdymo, žiniasklaidos, mokslo, ugdymo, bendruomenės, šeimos, elgesio, jaunimo, „underground“, kalbos, kūno, ekologinę ir pagaliau meninę, sakralinę, paveldo kultūras.
4. Tvirtą materialinį ir pirmiausia finansinį pažangios tiek Lietuvos, tiek ir geokultūros kūrimo gerovės pasauliui pagrindą tegali sukurti neregėtos kapitalo koncentracijos saujelės rankose įveikimas, įsiklausant į paradoksaliai skambantį dalies turtingiausių pasaulio verslininkų reikalavimą apdėti didesniais mokesčiais juos pačius visų tebeūmėjančių krizinių reiškinių akivaizdoje.
5. Septynetą metų diskutuojamas ir keitinėjamas Kultūros ministerijoje, Lietuvos Seime bei kūrėjų bendruomenėse Kultūros politikos įstatymo projektas, kuris, beje, strategijos „Lietuva 2050“ daugiakryptiškumą sugebėjo išnaudoti ir paversti savo privalumu, vis dėlto palieka „plyšį“ naujos pažangios kultūros politikos, skirtos bendros gerovės didinimui, radimuisi, tačiau tai jau priklausys nuo politinės valios formavimo bei politikų ir valdininkų susiklausymo su akademinė bendruomene.

Literatūra

- Aidukaitė, J., Bogdanova, N. ir Guogis, A. (2012). *Gerovės valstybės kūrimas Lietuvoje: mitas ar realybė?* Vilnius : Spaudmeta.
- Citvarienė, D., Čižaitė-Rudokienė, S., Dikšaitė, R., Dovydaitytė, L., Juraitė, K., Klimavičiūtė-Minkštimienė, G., ... Tutlytė, J. (2015). *Komunikuoti kultūrą: institucijos, strategijos, auditorijos*. Kaunas: Versus Magnus.
- Editorial. (2023, 12 September). The world's goals to save humanity are hugely ambitious – but they are still the best option. *Nature*.
- Esping-Andersen, G. (1990). *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Princeton: Princeton University Press.
- Ferrera, M. (1996). The Southern Model of Welfare in Social Europe. *Journal of European Social Policy*, 6(1), 17–37.
- Kuhnle, S. (2023). The Welfare State: the Challenges of Sustainability. *Socialinė teorija, empirija, politika ir praktika*, 26, 60–68.
- Kuhnle, S. (sud.). (2000). *Survival of the European Welfare State*. Abingdon: Routledge.
- Kvieskienė, G. (2020). Lietuvos kultūros kongresas: pamokos ir neatlikti namų darbai: Lietuvos kultūros kongreso 30-mečiui ir 85-mečiui. In *Nepriklausomybės sąsiuviniai. Istorijos ir kultūros žurnalas*. Vilnius: Romualdo Ozolo paramos fondas „Už teisingumą Lietuvoje“, 2(32), 75–83.
- Logan, P. M. (2012). On Culture: Edward B. Tylor's Primitive Culture, 1871. In *BRANCH: Britain, Representation and Nineteenth Century History*. Sud. Dino Franco Felluga. Extension of Romanticism and Victorianism on the Net. (žiūrėta 2024 06 06).
- Michel, A. (2023). A European tax on the super-rich could bring in over €200 billion a year. *Le Monde*, 20 September.
- Olsson Hort, S. E. (2014). Social Policy, Welfare State, and Civil Society in Sweden. In *History, Policies, and Institutions 1884–1988. I*: Lund: Arkiv Academic Press.
- Rubavičius, V. (2004). *Postmodernusis kapitalizmas*. Vilnius: Vario burnos.
- Scott, J. ir Marshall, G. (2005). *Oxford Dictionary of Sociology*. New York: Oxford University Press Inc.
- Titmuss, R. (1974). Social Policy. In *An Introduction*. Sud. Brian Abel-Smith ir Kay Titmuss. London: George Allen, Unwin Ltd.
- Trilupaitytė, S. (2015). *Kūrybiškumo galia? Neoliberalistinės kultūros politikos kritika*. Vilnius: Demos.
- Urba, K. (2014). Lietuvos kultūros politika. *Gairės*, 8–9, 6–9.
- Valstybės pažangos strategija „Lietuvos ateities vizija „Lietuva 2050““. (2023). Vilnius: LR Seimas. Prieiga internetu: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/27b16cb09db311ee8172b53a675305ab>
- Vareikis, Ž. (2023). *Tarpkultūrinė filosofija komparatyvistinių studijų aplinkoje*. Vilnius: LKTI.
- Vyšniauskaitė, A. (1994). *Lietuviai IX–XIX a. vidurio istoriniuose šaltiniuose*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.

Culture and Welfare State

Arvydas Guogis¹, Kęstutis K. Urba²

¹ Mykolas Romeris University, Ateities St. 20, LT-08303 Vilnius, Lithuania, arvydasg@mruni.eu

² Mykolas Romeris University, Ateities St. 20, LT-08303 Vilnius, Lithuania, urbascience@gmail.com

Summary

The strategy Lithuania's vision of the future "Lithuania 2050" occupies an important place in Lithuanian cultural policy. Unfortunately, the creators of the strategy chose only two classical political dimensions spanning centuries: from the Age of Enlightenment – the panacea of education, which seems all-powerful to them, and the democracy of the roots of British parliament. Yes, the modern theories of the Welfare State – the possible third necessary dimension- remained ignored in the strategy, which also shows the basic disregard for the citizens' will express in the two presidential elections in the self-proclaimed democratic state of Lithuania.

The "Lithuania 2050" strategy ignores one of modern society's most important goals – the creation of an advanced, high-quality Welfare State or even a Union of Welfare States based on a modern scientific concept familiar to all major political ideologies and contributing to the formation of an advanced culture both objectively and subjectively.

The philosophical category of culture is inseparable from well-being precisely because advanced culture is associated with the main goals of all societies discovered and named by great thinkers: well-being, justice, security, freedom, and the necessary order. Namely, the new – advanced cultural policy should cover the entire complex of fields: work and recreation, business, legal, political, management, media, science, education, family, behavior, youth, "underground", language, body, ecological and finally artistic, sacred, heritage and other cultures. The strategy lacks essential strategic projects stuck in the media of bureaucracy and politicians: "National Risk Report", "Cultural Book of the Year", which would cover the listed spheres from an academic point of view, "Visa Lietuva" e-university dedicated to that lifelong learning.

The creators of the strategy, having chosen the slippery path of visionaries, did not harmonize the definition of culture with the definition of culture provided in the law on the Basics of Lithuanian Cultural Policy. Not only that, in the text of the strategy, culture not only sparkles with many meanings and contexts but sometimes also goes beyond elementary logic, and the indicators characterizing the culture process presented in the appendix are not concentrated in one place.

In today's global world, with the worsening of many crisis phenomena and the failure of the 17 goals of the United Nations to be achieved by 2030, adequate control of the situation with an advanced culture requires, first of all, huge financial resources accumulated through global tax rates. Having demonstrated a low political culture, the creators of the strategy bypassed this important matter in the sphere of foreign policy. Hence, the provision of the approach, which emphasizes Lithuania's becoming an influential player in foreign policy, loses a moment of realism.

In addition, the law on the foundations of Lithuanian cultural policy lacked the definition of cultural policy itself, allowing it to be oriented towards creating new values and all kinds of progress.

Keywords: *culture, strategy, law, welfare, identity.*

Gauta 2024 06 12 / Received 12 06 2024
Priimta 2024 06 17 / Accepted 17 06 2024